

Voordracht Iris Taal, leerlinge VCL bij Indisch Monument 2016

Nationale Herdenking
15 augustus 1945

De zoute geur van de zee, die het eiland omringt. De geur van de kalksteenstof, dat overal in de lucht hangt, omdat vrijwel alle huizen hiervan zijn gemaakt. Deze twee geuren doen me mij elke keer als ik ze ruik, meteen denken aan Malta, de plek waar ik mij het meest thuis voel. Dat raakt mij, want mooie herinneringen zijn hieraan gekoppeld. Want wie herkent dat niet: dat je op het moment dat je een bepaalde geur ruikt, ook meteen de bijbehorende omgeving voor je ziet met de herinneringen die eraan verbonden zijn. Voor velen van u hier aanwezig moet dit herkenbaar zijn, al zullen uw herinneringen verbonden zijn aan Indië - mooie maar helaas ook minder mooie herinneringen.

Muziek heeft dezelfde werking als geur. Als ik het Ave Maria van Bach/Gounod hoor, kan ik alleen maar denken aan mijn overleden grootmoeder. Ik heb het muziekstuk regelmatig gehoord als ik bij haar was. Een geur en een muziekstuk brengen op hun eigen simpele manier goede, maar ook verdrietige herinneringen bij ons terug. Muziek kan ons thuis brengen naar het huis waar we misschien al ver weg van zijn, in tijd en plaats.

Muziek heeft daarnaast ook andere eigenschappen. Veel van mijn generatiegenoten roepen voor het geven van de juiste antwoorden bij toetsen, de muziek in hun hoofd op die zij speelden bij het leren van de proefwerkstof.

Muziek geeft mensen kracht, helpt hun hun emoties te verwerken of hun zorgen te vergeten.

Voor mij is de belangrijkste kwaliteit van muziek dat die een verbindende kracht tussen mensen heeft. Dit merk ik wekelijks in het jeugdorkest, waarin ik speel. Verschillen in achtergronden en interesses vallen weg wanneer we met elkaar de taal van de muziek spreken. Het samen instuderen van de muziek verbindt ons, en we genieten ieder voor zich van de vooral positieve emoties die muziek bij ons teweeg brengt.

Misschien is die verbindende kracht wel een reden voor het gebrek aan muziek in de kampen. Muziek schept immers een band en muziek geeft hoop, hoop op een leven zoals het was voor de oorlog toen ieder nog thuis was met de mensen van wie zij hielden. Het is mijn eigen hypothese, omdat ik niet zeker weet of er weinig muziek was in de kampen. We kunnen niet achterhalen wat er omging in de hoofden van de onderdrukkers van toen. Ik kan me voorstellen dat de onderdrukkers muziek in de kampen als dreiging zagen, juist vanwege die verbindende kracht.

Een band kan het saamhorigheidsgevoel van een groep zo sterk maken dat die een opstand kan beginnen. Ik wil graag geloven dat niemand, hoe machtig ook, ooit een hele bevolking onder controle kan krijgen zolang mensen een band kunnen vormen. Wat zou het mooi zijn als de toonladder, de harmonie der sferen, een bijdrage zou kunnen leveren aan een blijvende harmonie tussen mensen!

In mijn zoektocht naar een antwoord op mijn vraag of er muziek was in de Japanse interneringskampen, heb ik ontdekt dat er vooral een gebrek aan muziek in de kampen was, maar niet dat er helemaal geen muziek was. Ik heb boeken gelezen en de bekende film *Paradise Road* bekeken. Ik deed navraag bij mensen die in een interneringskamp hadden gezeten. Soms wisten zij zich niets meer te herinneren over de aan- of afwezigheid van muziek. Dat de gevangenen inderdaad troost zochten in muziek, leerde ik op grond van de informatie die ik las en hoorde. Sommige overlevenden van de kampen vertelden mij hun herinneringen:

Zo was er in kamp Tjeweng in Djombang een Hollandse vrouw die mooi kon zingen. Zij zong in ruil voor wat eten. De troostende werking van muziek bleek in kamp Banjoebiroe waar vrouwen kinderliedjes zongen om de kinderen gerust te stellen. Het beste bewijs echter dat er in de kampen behoefte was aan de troost, en aan de boodschap van liefde en vrede is het ontstaan van de *Captive's Hymn*, waarvan de muziek net nog gespeeld is door de Kapel Koninklijke Luchtmacht. Margareth Dryburgh heeft de tekst en de muziek geschreven. In juli 1942 heeft zij met twee andere Britse vrouwen dit gebed voor het eerst gezongen. De woorden van diep geloof en vertrouwen werden en worden nog steeds benadrukt door de muziek. Honderden vrouwen in de interneringskampen werden in hun hart geraakt door dit gezongen gebed. Het heeft hun geïnspireerd de moed niet te laten zakken en door te gaan, sterk te blijven. Zij voelden zich erdoor verbonden met elkaar, met hun kinderen en met God. Nadat de componiste de woorden en de muziek opgeschreven had, studeerde zij met hulp van een medekampbewoonster, Norah Chambers, een heel stemmenorkest in. Hun verhaal is in de film *Song of Survival* vastgelegd.

Op basis van hun geheugen hebben zij later nog meer muziek opgeschreven en kunnen instuderen. Als lid van een jeugdorkest probeer ik me voor te stellen hoe het geweest moet zijn om in die tijd en in die omstandigheden in meerstemmige koortjes muziek in te studeren. De liefde die zij hadden voor de muziek deel ik met hen, maar de omstandigheden waarin wij met die liefde bezig zijn, zijn natuurlijk totaal anders.

Meerstemmige muziek klinkt –vind ik– anders, beter en krachtiger, wanneer er geen instrumenten zijn. Het ontbreken van instrumenten was natuurlijk geen keus, hun stemmen konden hun echter niet worden afgenomen.

Elk jaar klinken bij de herdenking bij dit monument de melodieën uit de kampen weer. De ontstaansgeschiedenis, maar meer nog de muziek zelf, draagt door de herinneringen bij aan het in stand houden van dit deel van onze geschiedenis.

En dit deel van onze geschiedenis is ook het Indisch Onze Vader. Een jong meisje leerde het Onze Vader zingen in het klooster van de zusters Ursulinen in Batavia. Toen zij in de oorlog gevangen werd gezet door de Japanse geheime dienst zong zij iedere avond om zes uur dit gebed. Dit werd overgenomen door mede-gevangenen. Als zij terugkwamen na verhoren door de Japanners zongen zij dit lied voor hun lotgenoten. Het hoort bij de oorlog, het hoort bij Indië, het hoort bij het Indisch Monument en het hoort onlosmakelijk bij deze herdenking. Met tranen in mijn ogen luister ik ook vandaag weer naar de Captive's hymn en naar het Indisch Onze Vader.

Mijn grootmoeder was vastbesloten dat na haar overlijden haar bloemen bij dit Monument neergelegd werden. Het Indisch Monument neemt voor mij een belangrijke plaats in mijn leven in, in Nederland, in Den Haag (mijn stad) en in mijn persoonlijke leven. Uiteraard denk ik hier aan mijn grootmoeder, maar ik weet, ik vóel de herinneringen aan een deel van onze gemeenschappelijke Nederlandse geschiedenis.